

Kütüphaneler İçin Felsefe (P4L)

Kütüphanecilikte Yeni Bir Düşünme Paradigması

"Gerçek keşif yolculuğu, yeni manzaralara görmek değil, yeni gözlerle bakmaktır."—Marcel Proust

Zehranur Aydın

| İbn Haldun Üniversitesi Kütüphanesi

| Uzman Yrd. Kütüphaneci

ÖZET: Dijitalleşme ve yapay zekânın etkisiyle hızla değişen günümüz dünyası, kütüphanelerin geleneksel rollerini yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Yapay zekânın bilgiye erişim ve işleme süreçlerini dönüştürdüğü bu çağda, bilgiyi olduğu gibi kabul etmek yerine eleştirel bir süzgeçten geçirmek, etik bilinçle değerlendirmek ve insan aklını yapay olanın karşısında doğru biçimde konumlandırmak her zamankinden önemli hâle gelmiştir. Bu çalışma, Çocuklar İçin Felsefe (P4C) yaklaşımından ilham alarak geliştirilen **Kütüphaneler İçin Felsefe (P4L - Philosophy for Library)** kavramını, Bilgi ve Belge Yönetimi literatürüne yenilikçi ve kuramsal bir öneri olarak sunmaktadır.

Dijital Çağın Krizi

Yapay zekâ, algoritmik filtreleme ve yankı odaları bilgiye erişimi demokratikleştirirken anlamlandırma kapasitemizi aşındırıyor. Bilgi bolluğu, hakikat arayışının yerini almadı, onu gölgeledi.

- ♦ **Algoritmik Filtreleme:** Kullanıcı yalnızca onayladığı içerikle karşılaşır; farklı bakış açıları elenir.
- ♦ **Yankı Odası:** Benzer düşüncelerin sürekli yankılanması, eleştirel sorgulamayı köreltir ve kutuplaşmayı derinleştirir.
- ♦ **Dezenformasyon:** Yanlış bilgi, doğru bilgidan hızlı yayılır; doğrulama yetersiz kalır.

Dijital Yerliler

Dijital çağda doğup büyüyen "dijital yerliler" (Tonta, 2009), bilgiye erişim ve tüketim biçimleriyle önceki kuşaklardan köklü biçimde ayrılır.

Kütüphaneler Ne Yapmalı?

- ♦ Kullanıcı odaklı, esnek ve etkileşimli hizmet modelleri geliştirmeli.
- ♦ Eleştirel düşünme ve bilgi okuryazarlığını merkeze almalı.
- ♦ Sorgulama temelli programlar tasarlamalı.

Tonta'ya göre (2012), kütüphanecilik eğitimi de bu dönüşüme ayak uydurmalı; müfredat, eleştirel düşünme ve etik bilgi kullanımı gibi becerileri merkeze almalıdır.

Mağaradan Yankı Odalarına

Mağaradaki insanlar yalnızca duvardaki gölgeleri görür ve gerçek sanır. Oysa gerçeklik ışıktaki ve sorgulamadadır.

Günümüz Paralelliği: Dijital yankı odaları, tıpkı o mağara duvarı gibi, yalnızca onaylanan "gölgeleri" yansıtır. Algoritmalar bizi içeriye hapseder.

Kütüphaneler, mağaranın içindeki insanlar için yanılsama ile gerçek arasında bir geçiş kapısı olabilir mi?

Felsefe Sadece Yetişkinlere mi?

1970'lerde Matthew Lipman, felsefeyi sınıflara taşıdı. Çocuklar İçin Felsefe (P4C), "Araştırma Topluluğu" kavramıyla sorgulamayı bir öğrenme yöntemi haline getirdi.

Felsefe sorgulamaktır; sorgulamak her yaşta, her mekânda başlayabilir. Lipman'ın mirası, kütüphanelere de bir yol haritası sunar.

P4L Nedir?

P4L, P4C'den ilham alan ancak kütüphanelerin özgün bağlamına göre kurgulanmış bağımsız bir çerçevedir. Kütüphaneyi bir bilgi deposu değil, bir düşünce üretim alanı olarak yeniden konumlandırır.

HEDEF KİTLE

Heryaşveprofilden kullanıcı (öğrenci, araştırmacı, çocuk, yetişkin)

YÖNTEM

Diyalog, kolektif sorgulama ve eleştirel okuryazarlık

ODAK

Bilginin anlamlandırılması, sorgulanması ve etik kullanımı

ÇIKTI

Eleştirel düşünen, etik davranan, aktif bilgi üreten bireyler

P4L'nin Temel İlkeleri

1. Kütüphane: Bir Düşünce Laboratuvarı

Geleneksel kütüphane bilgiyi depolar. P4L kütüphanesi ise bilgiyi dönüştüren ve yeniden üreten bir laboratuvarıdır. Kütüphaneci artık sorgulama kolaylaştırıcısıdır.

2. Arendtçi Kamusal Alan

Hannah Arendt'e göre insanı eşsiz kılan "eylem ve söz"dür. Kütüphane, bireylerin diğerleriyle etkileşime girdiği son kamusal alanlardan biridir. Dijital yalnızlığa karşı kütüphane sivil katılımı güvence altına alır.

Yankı Odasını Kırarak

Algoritmalar bizi tanıdık fikirlerle doyurur; P4 kütüphanesi ise farklı seslerle besler. Kolektif sorgulama tek sesliliğin panzehridir.

Vygotsky ve Diyalojik Öğrenme: Öğrenme önce sosya düzeyde gerçekleşir, sonra içselleşir. Bilgi, aktarılan bir meta değil; diyalog yoluyla anlam yaratma eylemidir (Gordon Wells).

Bilimsel Kanıt: Topping & Trickey (2007), işbirlikçi felsefi sorgulamanın bilişsel becerilerde kalıcı iyileşmeler sağladığını göstermiştir.

P4L Neden Özgün?

Boyut	P4C (Çocuklar)	P4L (Kütüphaneler)
Kitle	Çocuklar ve öğrenciler	Her yaşta kullanıcı
Odak	Sınıf içi sorgulama	Eleştirel analiz & etik
Yöntem	Öğretmen rehberliği	Kütüphaneci kolaylaştırıcılığı
Mekân	Sınıf ortamı, müfredat	Esnek kütüphane ortamı

SONUÇ: Çıkış Kapısı Olmak

- ♦ Teknoloji tek başına yeterli değildir; önemli olan ona yüklenen değerlerdir.
- ♦ Kütüphaneler, Sokratik sorgulama ve Lipman'ın eleştirel-etikliğiyle aktif yaşam merkezlerine dönüşmelidir.
- ♦ Merak, diyalog ve etik bilgi kullanımı hizmetlerin merkezinde olmalıdır.
- ♦ Kütüphaneciler, öğrenmeyi kolaylaştıran diyalog rehberlerine dönüşmelidir.

Kaynakça

Lipman, M. (2003). Thinking in Education (2nd ed.). Cambridge University Press.
Arendt, H. (1958). The Human Condition. University of Chicago Press.
Tonta, Y. (2009). Dijital yerliler, sosyal ağlar ve kütüphanelerin geleceği. Türk Kütüphaneciliği, 23(4).
Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society. Harvard University Press.
Topping, K. J., & Trickey, S. (2007). Collaborative philosophical inquiry for schoolchildren. BJEP.

İBN HALDUN
ÜNİVERSİTESİ

İletişim

zehranur.aydin@ihu.edu.tr
Zehranur Aydın